

(*calcetins, calces*) a Calaceit, on pronuncien *piuks* però *piüks* en un poble veí (Casac., 1923, per a l'ALCat.). *Peücaire*.

L'àrea del mot, encara que avui estrany a Cast. la Nova i a l'ús del cast. normal i madrileny, entra molt enllà pel Nord hispànic: arag. *peduco* és una espècie de mitjó de llana negra, propi del vestit masculí típic d'Ansó (BDC xxiv, 177); es porten damunt dels altres («übersocke») no sols allà sinó a Echo, Fago etc. (Bergmann, p. 87; Krüger, VKR VIII, 310); i, en les variants *piugo*, *peügo*, *pedugo*, a gran part de Castella la Vella, Krüger, p. 311; GdDiego, RFE VII, 250-1, que somia una «regressió» de PEDŪCULUM, silenciant la impossibilitat vocàlica.

Ultrapassant el domini dialectal lleonès («*peüco*: calcetín muy fuerte», Cespedosa, *Rev. d. Fil. Esp.* xv, 149), entra molt pel port. septentrional i insular: trasm. *piucos* «meias curtas das crianças» (Vila Real, RLus XII, 116), en el Minho *peúgas* i *piúcas* «polainas ou meias das mulheres» (Melgaço, Castro Laboreiro: Leite de V., *Opúsc.* II, i, 168, 356), Açores *piúgos* «piugas» (RLus. II, 305), port. *piugas* «half-stockings, socks». Del cat. va passar manllevat al sard campid. *peútku* «calzettino, pedule», MLWagner (ARom. xx, 350).³ Hi ha considerable contacte amb el ll. *pedūlis* adj., substantivat en llatí tardà com PEDŪLE, d'on l'it. *pedule* «parte della calza che copre il piede» [*andare in peduli di calze*, S. XIV], i amb el ll. *soccus*, d'un encreuament dels quals pot resultar; car *pedule* no mancà d'algun prolongament hispànic: el nostre Vidal de Canyelles, bisbe d'Osca, manava el 1238 que els seus canonges portessin «caligas sine *pedulis*» (BABL x, 86, ço que Ric. del Arco IX, 227, tradueix «calzas sin *peducos*»); PEDŪLE × SOCCU > *PEDŪCCU, en part reduït a *PEDŪCU segons la usual simplificació de geminada darrere vocal llarga.

Peó 'soldat de peu', almenys des de Jaume I i podem restituir-lo ja per a l'època comtal a través del baix llatí: «alios milites et escuders et *pedonos*» en els comptes del palau comtal de Vilamajor, de l'any 1158 (Balari, *Orig.*, 693); «no li done negú domenge ni establiment de cavaller ni de *pedó*», c. Organyà S. XI (MiretS, RHisp. xlx, 11). L'ètimon PEDO, -ŌNIS, es documenta ja en llatí tardà: «*pedo*: qui pedestri ordine vadit» en glosses (CGL v, 555.54), i en el *Prodromus* de Löwe, p. 390, veg. Landgraf (ALLG IX, 358).

Molt descabdellat en derivacions, des d'antic: el vell diminutiu *peoncell* ja figura en Desclot: «Quant los *paoncells* e-ls almugàvers saberen que-ls serrayns s'en anaven en terra de Múrcia e de Granada --- foren als passos, e aquí cativaren molts» (ed. Corol., p. 101). És comú a les diverses llengües rom.: oc. ant. *pezon*, it. *pedone*, cast. *peón*, fr. *pion*: aquest va restringir aviat el seu significat, reemplaçat per *piéton*, segons el model de *piétaille* 'infanteria' [S. XIII], provinent d'un *PEDITALIA, derivat de PEDITES 'soldats d'infanteria'; modernament aquest fou imitat pel castellà [mj. S. XIX], fent-ne *peatón*, que també se'ns ha comunicat bastant.⁴

Peona. *Peonada* [Jaume I]. *Peonella*. *Peonar* [Lab. 1840], *peonat* 'descavalcat' [c. 1300, Marsili]; d'aquí segurament el val. *aponar-se* 'ajupir-se': per la positura que de moment pren el cos de la persona, especialment dones i noietes, en saltar de cavall; perquè quan la perdriu deixa de volar s'*apeona* (maestr. «*apeonar*: córrer o seguir a peu; se diu de les perdrius que corren per terra en lloc de volar», GaGirona), després aplicat a l'àneda etc. que baixa a protegir la filleta i «s'hi *aponar*» per covar-la; avui es diu p. ex. «pegar les olives *aponats*», «uns nens que juguen *aponats*» (J. G. M., 1936); *descansar aponat* 'amb els genolls doblegats i les anques recolzades sobre els garrons' (Sanchis Guarner, *Les Barr. Val.*, 60); a la zona Alcoi-Albaida s'usa una variant amb *em-*: «veu vostè un home *emponat* allí al mig?» (Beniatjar, 1962). Murcià *aponarse* id.

En lloc de *aponat*, i d'aquest *empeonat*, *emponat*, es degué passar a *emponnar-se*, *emponnat*, que AlCM localitza a Pego i Alcoi, i MGadea ho estèn a persones ajupides en un lloc alt (no a terra): «les bruixes --- gentuça tan amiga de divertir-se de nit, d'una manera tan porcal y estranya, quedant-se *emponnats* dalt d'una estaca de l'almàcera o de la quadra, a la vegada que se'ls feha de dia abans de tornar a casa» (T. del Xè I, 116). La duplicació de la *nn* es pot explicar per contaminació de *repetnar*, *cotnar* i *reguitnar*, verbs que també expressen coses que es fan amb les cames o que es fan amb bèsties. Un altre mot relacionat, em sembla ser *empornador*, si bé aquí amb una aplicació moral metafòrica, que s'usa a Gandesa per dir «enredaire, posador d'embolic: L'*empornadora* de fulana ha dit que jo i lo Toni festejàvem» (Amades, *Excursions* III, 102); aquí la *r* revela encreuament amb *embornar* que justament és tortosí (BORNAR) i significa 'empènyer fortament; abandonar, escometre (un gos)'.

Ponerada val. «cagada, si es grande la deposició» (Escrig, 1951, i crec haver-ho llegit també en escrits de MGadea), on hi ha encreuament de *aponada* 'acció d'ajupir-se per anar de cos', amb *caguerada*, d'on una *aponerada* > una *ponerada*. Segurament no existeix la pretesa variant *ponderada*, que degué inventar el subtil enginy de Llobart (engruixint com sol fer-ho, amb tota mena de mots fantasmes, la seva edició ampliada d'Escrig), per justificar una ridícula i acrítica etimologia de *ponerada* a base de *ponderar* i ll. *pondus*.

Peonatge. *Peonejar*. *Peoner* [c. 1300], recentment se li ha estès el sentit de 'descobridor, innovador' [DFa.] del fr. *pionnier* i angl. *pioneer* (alguns diuen *pioner*: Carles Riba 1954, 2.ª ed. del DFa., p. XII).⁵⁰ *Peonera*. *Peoneria*. *Apeonar*. *Espeonar*.

MOTS SAVIS: *Pedal* [1868, SLitCosta], *pedalat*; *pedalejar*; *pedaler*. *Pedicle* [1868]; *pedicellat*; *pedicular*, -ulat. *Pedestre* [Belv., cf. *peató*]; *pedestrisme*. *Pedani* [-àneo, Belv.]; +*pedania* val. 'llogaret que no té més que un batlle pedani': «La Cavallussa és una *pedania*» Pinós de Monóver; de La Safrà, agregat de Villena però de llengua catalana, també en diuen, per altre nom, La *Pedania* (1963). *Peduncle*; *peduncular*; *pedunculat*. *Supeditar* [manca Lab.], s'usà ja abans del S. XVI algun cop: «Ò ginyós Dèdalo, constant en bons